

קרוז

בס"ד

1. סמכה לפרשת ציצית? (טז, א)

2. מה לקח? (טז, א)

3. ולא בן יעקב?

4. ואון בן פלת בני ראובן.

5. ויקהלו על משה ועל אהרן ויאמרו אלהם רב לכם כי כל העדה כלם קדשים ובתוכם ה' ומדוע תתנשאו על קהל ה'.

6. ואון בן פלת

1. מדוע נסמכה פרשת קרח לפרשת ציצית?
2. מהו שנאמר 'ויקח' מה לקח קרח?
3. מדוע התורה מציגת את שמו של קרח כ- 'בן יצהר בן קהת בן לוי'? ומדוע לא הזכיר הכתוב את המשך היחס 'בן יעקב'?
4. לאן נעלם און בן פלת?
5. מהו הפרוש ב'כי כל העדה כלם קדשים ובתוכם ה'?

קרוז

1. מדוע נסמכה פרשת קרח לפרשת ציצית?

כתב בעל הטורים: "סמך מחלקת קרח לפרשת ציצית שעל ענן ציצית חלק על משה". מובא במדרש תנחומא: "מה כתיב למעלה מן הענין? דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם ועשו להם ציצת' (במדבר טו, לח). קפץ קרח ואמר למשה: אתה אומר ונתנו על ציצת הפנף פתיל תכלת' וגו' (שם). טלית שכלה תכלת, מה היא שתהא פטורה מן הציצית? אמר לו משה: חיבת בציצית. אמר לו קרח: טלית שכלה תכלת אינה פטרת עצמה, וארבעה חוטין פוטר אותה?! בית מלא ספרים, מהו שיהא פטור מן המזוזה? אמר לו: חיב במזוזה. אמר לו: כל התורה בלה מאתים שבעים וחמש פרשיות שיש בה, כלן אין פוטרות את הבית, ושתי פרשיות שבמזוזה פוטרות את הבית?! אמר לו: דברים אלו לא נצטוית עליהם, ומלבד אתה בודאן".

כתב במעם לועז: "בשעה שהודיע משה לישראל מצות ציצית שאלה אשתו של קרח את קרח: איזה חדוש היה היום בישיבתו של משה רבינו? אמר לה קרח: מצוה חדשה צוה אותנו היום, היא מצות ציצית עם תכלת. אמרה לו אשתו: מצוה זו של תכלת מה היא? אמר לה קרח: כך אמר לנו בשם השם יתברך שיש להטיל ציצית בכל אחד מד' פנפות הבגד של ארבע פנפות: שלשה חוטים של לבן ואחד של תכלת. אמרה לו אשתו: צחוק עושה עמכם זה, שכל יום הוא בא אליכם בדבר חדש ואומר שכה צוה לו הקב"ה. אין זה אלא מעצמו אומר הדברים עכשיו שבדא אותו. מאחר שהתכלת כל כך חשובה, שבחוט אחד יוצאים ידי חובה, אעשה לה עכשיו ולכל האנשים שעמך טליתות שכלן תכלת; ותלכו בפני משה ותאמר לו: מה הדין בטלית כזו, אם חיבת בציצית אם לאו, ותראה מה שיענה אותך".

השפתי חכמים מזכיר שבפרשת שלח לה פרשנו שמיקום הפרשיות לא היה לפי הסדר, ומקום זה הדגיש את החשיבות של סמיכות פרשת המרגלים לפרשת מרים. וכן כאן, בסמיכות פרשת קרח לפרשת ציצית: "דבסוף פרשת שלח לה כתיב ציצית וסמיה ליה ויקח קרח, כלומר נטל ציצית. ואם תאמר והרי רש"י לא דריש סמיכות רק היכא שאינו מקומו כמו שפרשתי בפרשת שלח לה. ויש לומר שגם כאן אינו מקומו, לפי מה שפרשתי שמחלקתו של קרח היה בשביל נשיאותו של אליצפן וזה היה קדם נסיעתן מחר ה'. אם בן למה נסמכה כאן? היה לו לכתב בפרשת במדבר סיני, לכה דרשינן סמיכות". כלומר, קרח כעס על כך שלא נבחר לנשיאות, ומאחר ולא היה לו תרוץ למחלקת עם משה, בא הכתוב ללמד אותנו דרך סמיכות הפרשיות - פרשיות שמקומן לא לפי הסדר - שקרח השתמש בתרוץ של בגד שכלו תכלת כבסיס למחלקת עם משה.

2. מהו שפתי חכמים? מה לקח קרח?

כתב רש"י: "פרשה זו יפה נדרשת במדרש רבי תנחומא. לקח את עצמו לצד אחר להיות נחלק מתוך העדה, לעורר על הכהנה. וזהו שתרגם אונקלוס ואתפלג".

הסביר השפתי חכמים: "פרוש לקיחה זו מחשביית היא, והלב הוא הפועל וקרח הוא הפועל. אם בן ויקח' הוא כמו ויוקח, כדעת המתרגם ואתפלג". וממשיך רש"י: נחלק משאר העדה להחזיק במחלקת. וכן: 'מה יקחך לכה' (איוב טו, יב), לוקח אותך להפליגה משאר בני אדם".

הַרְמַב"ן חולק על רש"י וכותב: "ודעת המדרש אינו כפרוש הרב. אבל אמרו שם אין ו'יקח' אלא לשון פליגה, שלבו לקחו. כענין שנאמר 'מה יקחך לבך'. ואינו רוצה לומר שלקח עצמו לצד אחד, וכן 'מה יקחך לבך', אינו שיקח אותך לצד אחד להפליג עצמה משאר בני אדם. אבל כונת המדרש ב'ויקח קרח', שלקח עצה בלבו לעשות מה שיספר, כי הלקיחה תאמר על העצה והמחשבה". כתב הפלי יקר: "בקיחה זו באו הרבה פרושים, יען כי לא פרש אם קיחה זו בידים או בדברים כמו 'קח את הלויים' (במדבר ח, ו). ויש אומרים שכל הספור נמשך עד 'בני ראובן', שלקח לו למחלקתו את בני ראובן, כי ראה ללקט אליו כל מרי נפש, וידע כי נפשם מרה על הבכורה שנלקחה מראובן".

המעם לועז כתב: "ויש אומרים שזה שאומר הכתוב 'ויקח קרח', שלקח את ראשי העדה ואת הסנהדרין בדברים והסית אותם שיעשו עמו יד אחת".

האזנים לתורה הסביר שרש"י מביא את התשובה בפרושו 'וקרח שפקח היתה, מה ראה לשטות זה? עינו הטעתו. ראה שושלת גדולה יוצאה ממנו' (במדבר טז, ז). אם קרח היתה כל כך פקח, איך זה שעשה מה שעשה? ופרוש רש"י נותן תשובה לשתי שאלותינו: הוא היתה פקח וחקם וידע איך לדבר ולשכנע - ובמלים שלו הוא "לקח" את בני ראובן ואנשי עדתו. ואם היתה חכם כל כך, איך "ראה לשטות זה?" ומעשה היתה בילדותו של רבי ישראל מהוסיאטין, שנשאל שאלה זו בחיידר. ענה רבי ישראל למלמד כי "עיניו הטעתו" - שהתפונן רש"י לומר שאדם נברא עם שתי עינים, אחד להסתכל למעלה לראות את גדלת הקב"ה ואחד להסתכל למטה כדי להבין כמה האדם קטן. קרח היתה איש חשוב - באחד שהביא את ארון הקדש, בודאי הסתכל בעין אחת כלפי מעלה לראות את גדלת ה'. אבל כמו שכתב רש"י "עיניו הטעתו" - עינו בלשון יחיד - העין השנייה הטעתו ולא הסתכלה כלפי מטה וקרח לא ראה את פשטותו.

3. מדוע התורה מציגת את שמו של קרח כ- 'בן יצהר בן קהת בן לוי'? ומדוע לא הזכיר הכתוב את המשך היחוס 'בן יעקב'?

פרש האור החיים הקדוש: "אכן נתפונן הכתוב להודיע יסוד דבר המחלקת, שיאמר אדם מנין עלה על דעת קרח לחלק על נביא נאמן אשר צדקו נבואתו ... ראשונה בן יצהר פרוש היותו בן יצהר שהוא גדול מב' אחים הבאים אחריו בבני קהת ואינם יכולין להחציף

הפלי יקר כתב: "ויש אומרים, שלקח לו לטענה את 'בן יצחק', כי זאת הייתה עקר טענתו, לומר: אחי אבא ארבעה היו וכו'; מאחר שאני בן יצחק, מי ראוי לטל השנייה?" והוסיף האור החיים הקדוש: "ולרז"ל ראיתי שאמרו (סנהדרין קט): טעם שהזכיר הכתוב זכרון מולידיו וזה לשונם: 'קרח' שעשה קרחה בישראל, 'בן יצחק' שהרתיח את העולם בצהרים, 'בן קהת' שקחה שני מולידיו, 'בן לוי' שנעשה לוייה לגיהנם, ולחשב גם בן יעקב שעקב עצמו לגיהנם".

כתב רש"י: "ולא הזכיר בן יעקב, שבקש רחמים על עצמו, שלא יזכר שמו על מחלקתם". והם דברי המדרש (במדבר רבה יח, ה): "ולמה לא כתיב בן יעקב או בן ישראל ... אמר יעקב לפני הקדוש ברוך הוא: רבוננו של עולם לא במרגלים ולא במחלקת של קרח לא יזכר שמי על אותן הרשעים. ואימתי יזכר שמי כשהן מתניחסין ועומדין על הדוכן 'בן תחת בן אסיר בן אביסוף בן קרח. בן יצחק בן קהת בן לוי בן ישראל' (דברי הימים א' ו, כב-כג)".

4. לאן נעלם און בן פלת?

אומרת הגמרא במסכת סנהדרין (קט): "אמר רב, און בן פלת אשתו הצילתו". ומביא המדרש (במדבר רבה יח, כ): "ואון בן פלת למה נקרא שמו און? שכל ימיו באנינות. בן פלת, בן שנעשו בו פלאות. אמר רב: און בן פלת אשתו הצילתו". אשתו של און בן פלת שאלה אותו: מה יש לה במחלקת של קרח עם משה? אם אהרן כהן גדול, אתה תהיה תלמיד, ואם קרח יהיה כהן גדול, אתה תמשיך להיות תלמיד. אמרה 'כל העדה בלם קדשים' ולא יכנסו לאהל מטעם צניעות. נתנה לבעלה יין כדי שישתכר וישן, וישבה בפתח האהל לסרק את שערה. כל מי שבא לקרא לאון בן פלת ראה את אשתו ושערה גלוי והסתלק מיד. ממשיך המדרש: "דכתיב 'חכמות נשים בנתה ביתה' (משלי יד, א) זו אשתו של און. ואולת בידיה תהרסנו' זו אשתו של קרח.

מכאן נתן ללמד כמה חשובה האשה לבעלה. היא יכולה להשפיע עליו לרעה - כאשתו של קרח, או יכולה להשפיע עליו לטובה - כאשתו של און בן פלת.

5. מהו הפרוש ב'פי כל העדה כלם קדשים ובתוכם ה'?

כתב רש"י: "כלם שמעו דברים בסיני מפי הגבורה". פרש האבן עזרא: "פי כל העדה מיום מעמד הר סיני היו קדושים". והוסיף הספורנו: "מכף רגל ועד ראש, כמו שאמר והייתם קדשים לאלקיכם". כתב הפלי נקר: "כדי לחזק מחלקתו, כי הוא טען ואמר: 'פי כל העדה כלם קדשים ובתוכם ה' ... דעתו לומר שאין יתרון ושררה לשום נוצר על חברו, בדרך שאין קדימה, חס ושלום, לו יתברך על ברואיו. וזה שאמר: 'ובתוכם ה', והיה להיות ה' בראשם ולא בתוכם באמצע. אלא הורה והודה כביכול שאין לו קדימה". פרש האור החיים הקדוש: "פרוש, רבנות גדולה נטלתם לעצמכם יותר מהראוי. ואם תאמר: מה היא הרבנות הגדולה? 'פי כל העדה כלם קדשים', ועוד להם שבתוכם ה', מה שלא השיגה אמה בעולם ואתם רבנים עליהם. עוד רמזו במאמר זה לומר, כי השכינה שכהן לכבוד ישראל, לא לכבוד אהרן. והוא מאמר בתוכם ה'".

האזנים לתורה מבאר מהו הדיוק ב'כלם קדושים'. שקרח לא רצה לומר רק שכל העדה קדשים - דבר שאפשר לומר גם אם רק רב העדה קדשים, אלא 'כל העדה כלם קדשים' - דהינו כל אחד ואחד קדוש.

פסוק זה משמש גם כהגדרה על הסייעתא דשמיא לה זוכים בני ישראל שעה שהם שומעים בקול חכמי התורה. 'פי כל העדה כלם קדשים', כאשר כלם הולכים בדרך התורה והמצוה 'ובתוכם ה' שומעים את דברי גדולי התורה שרוח השם מפעמת בקרבם. והדברים הלא הם דברי אלקים חיים, או אז הם זוכים לסייעתא דשמיא מיחדת.

בשנת תרס"ה הגיע מברק מפולין לראשון לציון הרב אליהו (ה"ש"א ברכה") בירושלים. במברק היה כתוב שהרב המקומי מבקש בשם העדה שם עזרה דחופה מיהודי ירושלים. המברק טען ששני יהודים שהיום נמצאים בירושלים העידו עדות שקר על חמשה נוצרים שנחשדו בעון רצח. הפסק דין התקבל ואמורים להוציא את הנוצרים להורג. אם זה אכן יקרה, תהיה סכנה לכל יהודי המקום, לכל העדה. הרב המקומי בקש במברקו

הראשון לציון עין בדברים, באשר מביאי המכתב צינו את חשיבות הענין, אך להפתעתם נענה הרב אלישר כי לדעתו המברק מזיף! יש חשש כי המברק נשלח על ידי משפחות הרוצחים הנוצרים כדי להציל אותם. אם שני העדים יחזרו מעדותם, דוקא דבר זה יכל לגרום לנקמה מהנוצרים. לדעתו יש להתחמק מלענות למברק.

הרב אלישר שלח שליח עם המברק לרבי שמואל מסלנט כדי לשמע גם את דעתו. להפתעת השואל, ענה רבי שמואל סלנט את אותה תשובה בדיוק מבלי שיידע מה אמר ה"ישא ברכה". ואכן תשובת הרבנים היתה שהם נתינים טורקיים והם אינם רשאים להתערב בענין מקומי בפולין. דברים סתומים שלא קובעים עמדה בענין. לאחר מספר שבועות התפרסמה ידיעה בעתון המקומי, על חכמתם של רבני ירושלים. התגלה שאכן המברק היה מזיף ועתה היהודים בפולין נצלה, אחר שרוח ה' דברה מתוך גרונם של חכמי ירושלים. 'כי כל העדה בלם קדשים ובתוכם ה'.